

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมโลกปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรมและความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วส่งผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรมของประเทศเป็นอย่างมาก การพัฒนาประเทศจึงเริ่มต้นที่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ ที่ดีโดยให้มนุษย์ ได้รับการศึกษา ที่สูงขึ้นมีทักษะในการดำรงชีวิต และมีการเรียนรู้ อย่างเต็มศักยภาพ การปฏิรูปการศึกษา มุ่งส่งเสริมให้โรงเรียนจัดการกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนา ด้านทักษะ กระบวนการคิดแก้ปัญหาและการประยุกต์ความรู้ไปใช้แก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน การจัดการเรียน การสอนจึงเน้นให้นักเรียนลงมือปฏิบัติและมีส่วนร่วม ในการเรียนรู้ และทำให้นักเรียนได้ฝึกทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหา รักการอ่าน และมีนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน อย่างต่อเนื่อง ผสมผสานคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะเป็นคนเก่ง คนดี และอยู่ในสังคมร่วมกับ ผู้อื่นได้อย่างมีความสุข รัฐจึงได้มี การปฏิรูปการศึกษาเพื่อปรับเปลี่ยนแนวการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนา คนไทยให้เป็นผู้ที่มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สติปัญญา ความรู้คู่คุณธรรมและ มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 14) และได้ปรับแนวคิดการพัฒนาประเทศแนวใหม่ที่มองการพัฒนาประเทศเพียงอย่างเดียว แต่กลับมา เน้นการพัฒนาแบบองค์รวมที่ยึดมนุษย์เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เพื่อให้ผู้เรียนเป็นบุคคล ที่มี คุณลักษณะเป็นคนเก่ง คนดีและมีความสุข (รุ่ง แก้วแดง. 2542 : 6 - 11)

บทบาทของครูที่กล่าวมานั้นคงมีใช้เรื่องใหม่ เพราะมีการปฏิบัติกันอย่างสม่ำเสมอและได้ ดำเนินการมานานแล้วนับตั้งแต่อดีตจน ได้รับการยกย่องครูให้เป็นปูชนียบุคคล แต่เพื่อให้ทันต่อความ เปลี่ยนแปลง ของยุคสมัยโดยเฉพาะการทำงานอย่างมีระบบ ที่มีกระบวนการทำงาน มีหลักฐาน การปฏิบัติงานมีเทคนิค วิธีการหรือการใช้เครื่องมือต่าง ๆ เพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแล้ว ความสำเร็จของงานย่อมเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ ผลดีย่อมเกิดขึ้นกับทุกคนทั้งทางตรงและ ทางอ้อมไม่ว่าจะเป็นครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนหรือสังคม (สุธิตา ภักดีบุญ. 2548 : 2)

การพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ทั้งด้านร่างกายจิตใจ สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรมและมีวิถีชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคมมุ่งหวังโดยผ่านกระบวนการทางการศึกษานั้น

นอกจากจะดำเนินการด้วยการส่งเสริมสนับสนุนนักเรียนแล้วการป้องกันและการช่วยเหลือแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนานักเรียน เนื่องจากสภาพ สังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากทั้งทางด้านการศึกษา เทคโนโลยีต่าง ๆ ซึ่งนอกจากจะส่งผลกระทบต่อผู้คนในเชิงบวกแล้ว ในเชิงลบก็มีปรากฏเช่นกัน เป็นต้นว่า ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการระบาดของ สารเสพติดปัญหาการแข่งขันในรูปแบบต่าง ๆ ปัญหาครอบครัวซึ่งก่อเกิดความทุกข์ ความวิตกกังวล ความเครียด มีการปรับตัวที่ไม่เหมาะสมหรืออื่น ๆ ที่เป็นผลเสียต่อสุขภาพจิตและสุขภาพกาย ของทุกคนที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น ภาพความสำเร็จที่เกิดจากการพัฒนานักเรียนให้เติบโตตามความมุ่งหวัง นั้น จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทุกคน โดยเฉพาะบุคลากรครูทุกคนในโรงเรียน ซึ่งมีครูที่ปรึกษาเป็นหลักสำคัญในการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างใกล้ชิด ด้วยความรักและเมตตาที่มีต่อศิษย์ และภาคภูมิใจในบทบาทที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของเยาวชนให้เติบโตงอกงาม เป็นบุคคล ที่มีคุณค่าของสังคม (พึงใจ รังคะวงษ์, 2549 : 2)

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดความมุ่งหมายและ หลักการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและแนวทางการจัดการศึกษา ยังได้ให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนทุกคน โดยยึดหลักการว่าทุกคน มีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ในการจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ซึ่งเรื่องหนึ่งที่กำหนด ให้ดำเนินการ คือเรื่องความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ทั้งนี้ การจัดการกระบวนการเรียนการสอน ให้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลให้ผู้เรียนรู้จักประยุกต์ความรู้ มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาให้รู้จักคิดเป็น ทำเป็น รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา อีกทั้งมีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพยังได้กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่ง มีการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนควบคู่กันไป อย่างต่อเนื่องเพื่อให้ผู้เรียนเป็นคนดี เป็นคนเก่ง มีความสุขสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่าง เจริญผลลัดอันเนื่องมาจาก สภาพสังคมปัจจุบันภัยที่ จะเกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนมีมากมาย เช่น ภัยจากสิ่งเสพติด การถูกลวนลามทางเพศ การใช้ความ รุนแรงในการแก้ปัญหา การหนีเรียน การถูกมอมเมาจากสื่อลามกอนาจาร โดยเฉพาะภัย ของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 3 ที่กำลังเข้าสู่ช่วงวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่ถูกชักจูงได้ง่าย ในทุกด้านทั้งความประพฤติ ความคิด

การเรียนรู้และวัฒนธรรม จะมีการฝ่าฝืนระเบียบวินัยของโรงเรียน เทียบเตรยามวิกาล มั่วสุมและเสพสารเสพติด ซึ่งเป็นภัยที่เกิดปัญหาที่ต้องรับการแก้ไข อย่างรีบด่วน (สำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547 ก : 10)

ในการปฏิรูปวิชาชีพครูของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นการพัฒนาครูให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถมีคุณลักษณะที่ได้คุณภาพและมาตรฐานวิชาชีพ ตามการประกันคุณภาพการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้คาดหวังเกี่ยวกับปัจจัยด้านครูไว้ว่า ครูต้องมีคุณธรรมจริยธรรม คุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยมีตัวชี้วัดที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ของครู ในการพัฒนานักเรียน คือ การมีความรักเอื้ออาทรเอาใจใส่ ดูแลผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ การมีมนุษยสัมพันธ์และสุขภาพจิตที่ดี พร้อมทั้งจะแนะนำและร่วมกันแก้ปัญหาของผู้เรียน แสดงให้เห็นว่า ครู ต้องพัฒนาตนเองให้เป็นครูมืออาชีพ ซึ่งหมายความว่านอกจากจะทำหน้าที่ครูผู้มีความรู้ ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนให้แก่ นักเรียนแล้ว ยังต้องทำหน้าที่อื่น ๆ ที่เป็นการสนับสนุนหรือพัฒนาให้นักเรียนมีคุณภาพ ทั้งดี เก่ง มีสุข ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาด้านผู้เรียน โดยมุ่งให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์และมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี กีฬา รู้จักตนเอง พึ่งตนเองได้และมีบุคลิกภาพที่ดี ตลอดจน มีสุขนิสัย สุขภาพกายสุขภาพจิตที่ดี ปลอดจากสิ่งเสพติดให้โทษ ซึ่งการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจะเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง ที่ช่วยให้นักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานดังกล่าวได้ โดยผ่านกระบวนการทำงานที่เป็นระบบ ซึ่งมีความสอดคล้องกับมาตรฐานด้านกระบวนการของการประกันคุณภาพการศึกษาที่ให้โรงเรียนมีการบริหารและการจัดการอย่างเป็นระบบ มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรภาครัฐและเอกชน ในการจัดและพัฒนาศึกษาดังนั้น ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจึงเป็นระบบที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐานสามารถดำเนินการได้ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านปัจจัยด้านผลผลิตและด้านกระบวนการ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 2)

โรงเรียนเป็นหน่วยงานที่ต้องรับผิดชอบ ในการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและดำเนินการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบมีขั้นตอน สนับสนุน ส่งเสริมและ สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงงามอย่างต่อเนื่อง และได้ดำเนินงาน ตามกระบวนการ ดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ ที่มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน

การส่งเสริมพัฒนานักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหาและการส่งต่อ ถ้าดำเนินการตามกระบวนการ จะสามารถช่วยเหลือนักเรียนให้เป็นบุคคลที่สามารถพัฒนาตนเองและสร้างวินัยในตนเองได้ดี (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2546 : 1) และทำให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีความสมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรมจริยธรรมและการดำรงชีพอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

จากสภาพพฤติกรรมที่เป็นปัญหาและสาเหตุดังกล่าว จึงไม่สามารถพัฒนานักเรียน ให้เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุขได้และยังอาจเนื่องมาจาก การบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูขาดความรู้ความเข้าใจ ขาดเครื่องมือ และวิธีการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้แก่ ผู้บริหาร โรงเรียนรวมทั้ง ผู้ช่วยผู้บริหาร โรงเรียนและทุกฝ่ายขาดความ ตระหนักถึงความสำคัญ ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและขาดการสนับสนุนการดำเนินงานหรือร่วมกิจกรรมตามความเหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งครูและ ผู้เกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีความตระหนักในความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีเจตคติที่ดีต่อนักเรียน และมีความต้องการพัฒนานักเรียนในทุกด้าน คณะกรรมการหรือคณะทำงานต้องมีการประสานงานอย่างใกล้ชิดและมีการประชุมอย่างสม่ำเสมอ ครูที่ปรึกษา เป็นบุคลากรหลักสำคัญในการดำเนินงาน โดยต้องได้รับความร่วมมือ จากครูทุกคนในโรงเรียน รวมทั้งการสนับสนุนในเรื่องต่างๆ จากโรงเรียน การอบรมให้ความรู้และทักษะรวมทั้งการเผยแพร่ ข้อมูล ความรู้แก่ครูที่ปรึกษาหรือผู้เกี่ยวข้องในเรื่อง ที่เอื้อประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะเรื่องทักษะ การปรึกษาเบื้องต้นและแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ของนักเรียน ซึ่งโรงเรียนควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ (กรมสุขภาพจิต. 2544 : 13) และจากปัจจัย ดังกล่าว โรงเรียนจึงควรได้จัดดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อให้มีกระบวนการทำงานเป็นระบบ มีความชัดเจน มีการประสานความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งใน โรงเรียน และนอกโรงเรียน รวมทั้งมีวิธีการ กิจกรรมและเครื่องมือต่าง ๆ ที่มีคุณภาพในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งจะส่งผลให้การบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนประสบความสำเร็จ

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนใน โรงเรียน สังกัดเขตสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 เพื่อนำ ผลการวิจัย ไปเป็นแนวทางในการพัฒนา วางแผนปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้มี ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์เขต 1
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับสภาพการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 โดยจำแนกตามสถานภาพตำแหน่ง และขนาดของโรงเรียนที่ปฏิบัติงาน

สมมติฐานของการวิจัย

1. ผู้บริหารกับครู มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแตกต่างกัน
2. ผู้บริหารและครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแตกต่างกัน

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1
2. เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อให้การช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างแท้จริง

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาสภาพการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องถึงขอบเขตเนื้อหาในการศึกษาการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังนี้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา. 2544 : 7 - 8)

- 1.1 การกำหนดทิศทางและกลยุทธ์
- 1.2 การวางแผนการดำเนินงาน
- 1.3 การดำเนินงานตามแผน

- 1.4 การนิเทศติดตาม
- 1.5 การประเมินผลและพัฒนา
- 1.6 การรายงานผลและการประชาสัมพันธ์

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานูริรัมย์ เขต 1 จำนวน 2,376 คน จำแนกเป็น ผู้บริหารจำนวน 239 คน และครูจำนวน 2,142 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารและครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานูริรัมย์ เขต 1 กำหนดขนาด ของกลุ่ม ตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) (ประสิทธิ์ สุวรรณรักษ์. 2542 : 148 - 149) ได้กลุ่มตัวอย่างผู้บริหารจำนวน 148 คน และครูจำนวน 327 คน รวมกลุ่มตัวอย่างจำนวน 475 คน แล้วทำการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling)

3. ตัวแปรของการวิจัย

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่

3.1.1 สถานภาพตำแหน่ง ดังนี้

3.1.1.1 ผู้บริหาร

3.1.1.2 ครู

3.1.2 ขนาดของโรงเรียนแบ่งเป็น 3 ขนาด ดังนี้

3.1.2.1 ขนาดใหญ่

3.1.2.2 ขนาดกลาง

3.1.2.3 ขนาดเล็ก

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ สภาพการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การบริหารจัดการ หมายถึง หน้าที่ต่าง ๆ ที่กำหนดทิศทางในการใช้ประโยชน์ ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย มีการปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ โดยมีขั้นตอนและกระบวนการการดำเนินการอย่างเป็นระบบ

2. ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง การส่งเสริม การป้องกัน และการแก้ไขปัญหา โดยมีเครื่องมือสำหรับครูที่ปรึกษาบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการดำเนินงานพัฒนานักเรียน โดยมีองค์ประกอบ 5 ประการ ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริม นักเรียน การป้องกันและการแก้ไขปัญหา การส่งต่อ

3. การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการที่มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง มีขั้นตอนและวิธีการที่เป็นระบบ โดยทุกหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ต่างมีบทบาทหน้าที่ของตนในการที่จะช่วยให้การดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยแบ่งเป็น 6 ด้าน ดังนี้

3.1 การกำหนดทิศทางและกลยุทธ์ หมายถึง การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้นำในการกำหนดทิศทางและกลยุทธ์ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยจัดประชุมครู บุคลากรที่เกี่ยวข้อง กรรมการสถานศึกษา เครือข่ายผู้ปกครองและชุมชน เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหา

3.2 การวางแผนการดำเนินงาน หมายถึง การดำเนินงานเพื่อพัฒนาบุคลากร ในการเตรียมความพร้อมให้กับครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน กำหนดโครงการ/กิจกรรมการดำเนินงาน จัดหาสื่อ/นวัตกรรม และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับใช้ในการดำเนินงาน

3.3 การดำเนินงานตามแผน หมายถึง การนำแผนสู่การปฏิบัติของโรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการบูรณาการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้สอดคล้องกับการปฏิบัติงานตามปกติของโรงเรียนครอบคลุมการดำเนินงาน

3.4 การนิเทศ ติดตาม หมายถึง การให้คำปรึกษาช่วยเหลือ เพื่อให้การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีประสิทธิภาพ และเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน

3.5 การประเมินผลและพัฒนา หมายถึง การประเมินผลการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นระยะและนำผลการประเมินมาใช้เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงพัฒนาการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยอาศัยบรรยากาศร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหาอุปสรรค สร้างเสริมขวัญและกำลังใจ และสนับสนุนทรัพยากรเพื่อให้เกิดความสำเร็จ

3.6 การรายงานผลและการประชาสัมพันธ์ หมายถึง การสรุปภาพรวมของการดำเนินงานทั้งระบบให้ผู้เกี่ยวข้องและสาธารณชนทราบ โดยดำเนินการจัดทำรายงานการประเมินตนเอง เผยแพร่ประชาสัมพันธ์โดยมีการประชาสัมพันธ์รายงานการดำเนินงานเสนอ ต่อคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองและชุมชน และรายงานต้นสังกัดต่อไป

4. สถานภาพตำแหน่ง หมายถึง

4.1 ผู้บริหาร หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการ โรงเรียน รองผู้อำนวยการ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1

4.2 ครู หมายถึง ผู้ที่ประกอบวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอนและส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ในสถานศึกษาของรัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1

5. ขนาดของโรงเรียน หมายถึง การแบ่งขนาดโรงเรียนตามจำนวนนักเรียน ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งเป็น 3 ขนาด ดังนี้

5.1 ขนาดใหญ่ จำนวนนักเรียน 301 คนขึ้นไป

5.2 ขนาดกลาง จำนวนนักเรียน 121 - 300 คน

5.3 ขนาดเล็ก จำนวนนักเรียนไม่เกิน 120 คน

6. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 หมายถึง หน่วยงานทางการศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่กำกับ ดูแล ประสานงาน ส่งเสริม สนับสนุนเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในพื้นที่ 4 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอเมือง อำเภอลำปลายมาศ อำเภอชำนิ และอำเภอบ้านด่าน